

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Laupäeval, 21. juulil 1973

Nr. 55 (3843)

15. aastakäik

Nixon ei anna välja helilinte

Seoses Watergate-skandaaliga teatas Nixoni pressisekretär Ronald Ziegler, et presidendil heilindistatud kõnelusi Valges Majas ei anta välja. Nixon nimelt vaatab lülitide salvestatud materjali kui "erakommente" ja keeldub neid üle andmast skandaali uurivale komisjonile. Samadel põhjustel keeldub Nixon välja andmast kirjalikke dokumente.

Keeldumiseotsuse väljastas Nixon pärast nõupidamist oma juurilist nõuandjatega Fred Buzhardtiga ja Leonard Garmentiga.

Sellest hoolimata aga võib Watergate-komisjon nõuda helilintide avaldamist. Seda selgus, et täpselt teada saada milline kõnelus toimus Nixoni ja John Deani vahel möödunud aasta septembris.

Dean nimelt väidab, et Nixon oli teadlik katsetest hävitada asitõendeid pärast sissemurdu demokraatide parteipeakor- riste.

Komisjoni huvitab ka kõnelus Deani ja Nixoni vahel, mis toimus 13. märtsil. Dean ütleb, et ta oli Nixoni olnud, et Watergate tegelased kavatsesid teostada väljapressimist. President omalt poolt oli olnud, et "on ju alati võimalik hankida miljon dollarit, et neid vaigistada".

Samaaegselt oli Nixon puudutanud armuandmise võimalust ühele Watergate-sissemurdjatest.

Igal juhul on teatavaks saanud, et Valge Maja lausa kubes mikrofonidest ja heilindistajatest. Iga väiksegi sõna salvestatakse, kuna Nixoni ko-

haselt on tegemist "ajalooliste dokumentidega".

USA avalikkus suhtub heilindistajatesse erinevalt. Suurem osa on šokeeritud, teised on enamvähem ükskõiksed.

Juhtivad vabariiklikud senaatorid nagu Scott ja Goldwater leiavad, et midagi märkimisväärselt pole juhtunud. Senaator McGovern aga märgib et Valges Majas on selgelt rikutud privaatsuse reegleid. Järg lk. 7

Kuhu jäid 36 ärähüppajat SOOMES?

Rootsi ajakirjandus teatas, et 36 nõukogude töölisi, kes osa võtsid loodusliku gaasi juhtme ehitamisest N. Liidust Soome, on Soome jõudmisel ära hüpanud ja läinud Rootsi. Teadete järele on ärähüppajaiks olnud spetsiaaltöölised, kes kuulusid eesti, läti ja leedu rahvustest. Pärast neid teateid on aga asja katnud suur vaikus.

Rootsis ei ole olnud mingeid märke nii suure arvu põgenike saabumisest ja kui neid kusaigi salduse kätte all ei hoita, siis on võimalik, et ärähüppajad soomlaste poolt anti välja venelastele. Kuid ka sealt poolt valitseb vaikus.

Rootsi saabunud teatel on ärähüppamised toimunud järk-järgult kevadkuude jooksul, kuna viimane suuremääruline põgenemine toimunud nelipühi ajal.

Rootsi Invandrarverketi peadirektor Kjell Öberg on kinnitanud nende teadete puhul, et ta isiklikult ei ole teadlik, et mõni ärähüppaja N. Liidust oleks taolised asüüli Rootsis.

Samal ajal on mitmel pool Soomes leitud maha jäetud autosid N. Liidu registreerimisplaatidega ja sellest on tehtud järeldusi, et töölised on need

maha jätnud, et omal käel jõuda üle piiri Rootsi.

Umbes 200-300 töölisi on N. Liidust Soome sa-

bunud, et ehitada gaasi-juhet N. Liidu piirilt Soome. Nõukogude töölised elavad barakkides väljaspool Kouvola.

IKALDUS ÄHVARDAB EESTIS

Tänavu kevadel paistis, et pehme talve järele on Eestis oodata rekordsaaki viljade alal, umbes samal määral kui see oli a. 1970. Kuid siis tuli pööd ja kuni juuli esimese pooleni ei olnud vajalikul määral sademeid. Vili ei arenenud välja ja valmis kuidas enneaegselt. Seega ollakse ka käesoleval aastal olenevad välismaailmast ostetud teraviljast.

Kremli poolt läänest ostetud küllalt suured kogused teravilja ei ole jõudnud aga tarbijateni. Suured teraviljakuhjad seisavad raudteesentrumites, oodates kottidesse ajamist, milliseid aga ei ole, sest ongi "eksituse" tõttu on 5 miljonit teraviljakotti jäänud valmistamata. Nii tuleb tarbijatel oodata, millal kottid

valmis saavad.

Mitmel pool on esinenud häireid toidukaupade alal. Nii näiteks juhtus Viljandis, Mulgimaa rikkaimas keskusel ühel päeval maikuu, et lõppesid piim, leib ja liha. Toidualnetepuudus lahendati alles pärastlõunal kiirtransportidega teistest keskustest.

Lökkeöhtu Kunglas

Suvikodu noored "Kunglas", Björkö saarel, istusid öhtuti sageli lõkketule ääres, et orgi otsas praadida vorsti ja lihahükkke. Natuke eesti laulu selle juurde tekitas erakordse tsu. . .

Leedulane põgenes üle Soome lahe

Kummipaadis Eestist Soome põgenes üks 25-aastane leedulane, kelle lõppsihtsiks oli siirdumine Lääne-Saksamaale, kus elavad ta vanemad.

Leedulase võitis pardale üks soome laev, misjärele ta toimetati maale ja anti üle ametivõimudele. Leedulane ei omanud ühtki isikut tõendavat dokumenti ja ta saadetakse tõenäoliselt kodumaale tagasi.

Juridiline ekspertis Helsingis märgib, et kuna leedulane pole läbistanud soome tolli, pole ta ka formaalselt saanud Soome.

Põgenik oli pardalevõtmisel heas füüsilises vormis. Kummipaadis oli tal alles veel kümme liitrit värsket vett. Sõit üle Soome lahe oli võtnud umbes kakssööpäeva. (JA).

EPL

Laupäeval, 21. juulil 1973

Elule-surmale

Moskvas anti suure pidulikkusega üle nn. rahupreemia Brezhnevile, kes nüüd selgelt on üle võtnud kommunistliku hõlgeriigi diktaatori t äisfunktsioonid pärast üleminekuaga. Taustaks on Brezhnevi välispoliitilised saavutused: pakt Lääne-Saksamaaga, milline tunnustas Saksamaa poolitust ja N. Liidu vallutuspäi, külskõigud Washingtoni ja Pariisi ning Bonni, kus teda vastu võeti kui oma maa tõelist valitsejat, kuigi ta seda vormiliselt ei ole. N. Liit on seega muutunud salongikõrbluiks partneriks ja läänes leidub ka juhtivates ringkondades palju neid, kes usuvad, et Brezhneviga on alanud uus eppohh lääne ja Ida suhetes.

Kui nüüd kommunistid Brezhnevile omistasid "rahupreemia", siis selle pärast, et ta on osanud saavutada poliitilisi võite, ilma, et N. Liidul oleks tulnud mingeid ohvreid kanda või verd valada. Brezhnev on teostanud ühe osa kommunistliku ideoloogia "pax sovjeticum" programmi, mis näeb ette rahu kommunistide tingimustel. See on selline rahu, kus kommunistide maailmavalituspiaid jäävad endiselt püsima ja kus sõna "rahu" on vaid üheks efektiivseks abinõuks nende eesmärkide poole püüdiemisel.

Selles mõttes ei ole üllatav, kui sama "rahuapostel" ühes Moskva-kõnes rõhutas, et tema poolt alustatud rahuliku koostelu periood ei tähenda põrmugi ideoloogilisi järeleandmisi, tulevat koguni valmis olla, et kommunismi võitlus kapitalismiga teravneb ja areneb endiselt elule ja surmale toimuva võitluse rada.

Läänes kiputakse neid sõnavõtte võtma kergelt kui tavallist propagandafraase. Kui aga oletada, et Kremli juhid ise võtavad iga sõna veritõsiselt, siis tähendab lääne-Ida suhete kahte ossa jagamine seda, et, lääne demokraatlik maailm peab ise koeksistentsi korras aitama kaasa iseenda hävin-gule.

Et püheda rahu poole, on lääs vähemalt senini osutanud kalduvust "mõista" kommunistliku inpeeriumi nõudmisi ja vajadusi, ühesõnaga tege-

ma kontsessioone ja järeleandmisi. Brezhnev on sõna "rahu" lanseerimisega saavutanud juba suuri propagandavõite, kuigi tegelikult ta ei tee muud kui kordab juba Stalini poolt käiku lastud fraasi rahust ja koostelust, kuigi ka sutades erinevat taktikat ja juba toetudes läänes kauaaegselt ette valmistatud kommunismisõbralikele opinioonile.

Kõige selge taustal on tal häbematuks olnud esitada maailmale ultimatiivseid tingimusi rahu hinnana. See selgus Helsingi julgeolekukonverentsil, kus N. Liit otseselt nõudis kõigi vägivaldsete vallutuste tunnustamist ja igasuguse läänest tulevate ideoloogilise mõju tõkestamist, mis tähendab ka nn. ideoloogilise piiri tunnustamist. See viimane on pisut vastuokslik, kuna Brezhnev samal ajal on toetanud endiselt kapitalistliku ideoloogia-ga võidelda, nõudes aga ilmselt, et kapitalistlik maailm oma poolt loobuks katsetest informeerida Nõukogude rau-deesriide taguseid rahvaid asja-de tõelisest käigust. Ei mingeid piliride avamisi, ei mingeid vabu informatsioone — seda kõike peab Kremli oma siseasjaks.

Selles osas on Brezhnevi rau-deesriide-maailm otse identne Stalini omaga, kuigi meetodid on pehmemad. Rezhim peab kõik totaalse võimu ohjad oma käes ja ei saa lubada midagi, mis nõrgendaks kontrolli indiviidi üle, annaks talle suuremaid inimõigusi ja vabadusi. Kui Stalini ajal lääs kõike seda pidas ebaloomulikuks ja ebanormilikuks, siis usub Brezhnev nüüd aja saabunud olevat, mil lääs on valmis tunnustama kõike seda "siseasjaks".

Kuna lääne kriitika on olnud viimastel aastatel küllaltki tagasihoidlik Ida suunas, siis on sealpool roosilisteks lootusteks teatud põhjustki: Nõukogude nn. sotsialism on kriitika-kavaba, kuid seda suurem kriitika suundub USA demokraatia ja lääne pidsidiktatuuride vastu. Brezhnev oli teretunud kõikjal, kuigi rezhimil on miljonide ohvred hingel, kuid näit. Portugali diktaator Caetano tekitab oma terroriga üli-mat meelepaha: teda ei peeta salongikõrbluiks riikidevahelises läbikäimises.

Koeksistentsi majanduslikul poolel toob kahtlemata N. Liidule suuremaid eeliseid kui läänele, sest viimane kujuneb N. Liidu abistajaks nende alade ülesehitamisel, kus sõjallne koloss on maha jäänud. Mingit ideoloogilist koeksistentsi ei saa aga olla ja see tähendab, et see rahu, mida Brezhnev pakub ei sarnane mingil määral rahuliku normaalsele läbikäimisele lääne-maailma riikide vahel.

Brezhnev deklareeris küll "külmaja sõja" lõpetamist, kuid kuulutab samal ajal ideoloogilise sõjakõngu teravdamist. Siin käib võitlus edasi elule ja surmale. Piirirõhkimine kujuneb kahtlemata tulevikuks. Raskeks, eriti kus lääne majanduslikku abiga N. Liidul osutub võimalikuks oma strateegilisi mahajäämusi parandada ning materiaalselt paremini rahuldada oma õigusteta elanikkonda.

KLA

VÄLISKOMMENTAAR

SUUR POKKERIMÄNG

Atlantic Forumi väljaandel Bonnis ilmuv ingliskeelne kuukiri Central Europe Journal toob juulimbris pikema artikli prantsuse sõjateadlase Ferdinand O. Miksch'e sulest pealkirjaga "The Big Poker Game". Tegemist on mänguga Lääne-Euroopa ümber, mida autor analüüsib mitmest küljest. Miksch'e nendib alguses, et Kremli vaate kohaselt ei kuulu satelliitmaad Balti ja Musta mere vahel enam vahetult Euroopasse, vaid moodustavad juba oma Ida maailmast, mis sai Lääne maailma otseks naabriks pärast Kesk-Euroopa jaotamist 1945. aastal. Seni kontinentaalriigina esinenud Nõukogude Liit hakkas siitpeale ühtlasi järkjärgult muutuma teiseks maailmavõimuks, kui mitte esimeseks vähemalt mõnedel aladel. Paari aastakümne jooksul laiendas Moskva oma mõju Ameerika ükselveni Kuubal, ühtaegu aga ka Araabia maailma, Musta Aafrikasse, Indiasse ja Kagu-Aasiasse. Säärased lautmise imperialistlikku iseloomu ei saa väärsti mõista.

On põhjalik eksimus arvata, et vastuolu Ida ja Lääne vahel on eeskätt tingitud ideoloogilisest lahkuminekust, jättes tähele pagemata tegureid, mis 18. sajandist saadik iseloomustasid Vene jõupoliitikat. Kui tsaaridel ei lünnud näiteks korda Vahemerele välja jõuda, siis nende võimujärglastel on õnnestunud seda teha ilma võitluse ja vastupanuta, üksnes rahuliku koeksistentsi ja pinevuse larjetamise nimel. Läänele tähendab pinevuse vähendamine isendast rahu säilitamist ja defensivsete abinõudega. N. Liidule aga poliitilise võitluse jätkamist Lääne vastu ja selle tagamiseks oma võimude kaitsmist. Samal ajal kui NATO annab oma liikmesriikidele küllalt vabu käsi, kasutab Moskva oma Varssavi-pakti mitte ainult jõuvahendina Lääne suhtes, vaid ka abinõuna, et domineerida oma liitlaste üle, nimelt sotsialistliku solidaarsuse ettekäändel.

Kui keegi arvab, et Kremli on võibolla valmis loobuma oma ülemvõimusest Balti ja Musta mere vahel ilma et ta oleks selleks sunnitud, siis tähendab see Nõukogude imperialismi täieliku mittetõestmist. Kremli seisukohast nähtuna pakub Nõukogude hegemonia Ida-Euroopas soodsat lähtealust edasiseks ekspansiooniks Lääne-Euroopasse, mis nõukogude tohtu territooriumiga võrreldes pole muud kui väike poolsaari. Nõukogude poliitika Lääne-Euroopa suhtes näib taotlevat järgmist eesmärki: aegamööda saavutada NATO lammutamist ja ameeriklaste lahutamist Euroopast, aga hoida Lääne-Euroopa ühinooni loomist tasakaalustava jõuna Ida vastu, isoleerida Saksa Liiduvabariiki ja teda "rahulikuult" Vene jõusääri liituda.

Miksch'e lejab, et pikemas perspektiivis pole need Moskva eesmärgid sugugi ebarealistased. Nagu Aasias, nii on ameeriklaste ka Euroopas kaotamas ohjade hoidmist. NATO on mitmeti nõrgenenud ja lootused ühendatud Euroopa loomiseks pole veel kindlad. Saksa Liiduvabariigi kasvavad pamehpoosid kalduvused kiiresti. Kuigi need kalduvused on põhiliselt nõukogude vastasest, põhjustavad nad segadusi, mis ühel päeval võivad anda kommunistidele juhust ülesastumiseks "seaduse ja korra raiemise jõuna". Aga kõigest hoolimata on lääne poliitikutud kaua kõnelnud sõjajõudude vastastiku-sest vähendamisele. Ida-ga ni-mel tasakaalustatud viisil. Miksch'e arvates pole see sugugi õige, sest Ida ja Lääne jõudude vahel on tegelikult suur ebatasakaal Ida kasuks. Seepärast peaks Lääs kõigepealt hoolt kandma tõelise tasakaalu jaluseadmise eest.

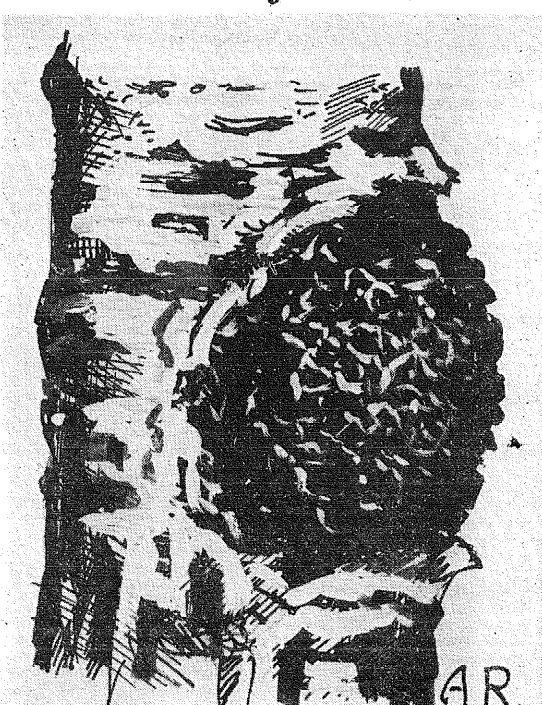
Isegi siis, kui venelased vähendaksid omi vägesid Kesk-Euroo-

pas 50 protsendi võrra, vajab Lääne-Euroopa vähemalt 15 kuni 20 uut diviisi tasakaalu jaluseadmiseks. Tõeliselt peaks Lääne-Euroopa oma 200 miljoni inimesega olema võimeline ülevai pidama 60 kuni 80 diviisi praeguse 26 asemel, milledest 4 on pealegi ameerika omad. Tuumrelvade nukleaarne heidutus ei paku tegelikult alternatiivi sõjaväelisele julgeolekule, nagu kaua on tahtud uskuda. Vietnam tõendas seda, kuna ameeriklased ei kasuta-

nud seal tuumrelvi, ehkki kaalul oli prestiižil langus nii Aasias kui mujal maailmas. See oli paratamatult, sest poliitiliselt kasuliku strateegia peab olema aatomivaba ja tuumrelvade teenivad ainult kilbina konventsionaalsetele jõududele. Sellest lähtudes on Moskva ehitatud üles oma ofensivse sõjaväelise süsteemi suurte konventsionaalsete sõjavõimudega, mida ta saab osavalt kasutada käimasolevas suures pokkerimängus oma vastaspoolega.

A.K.

Veel "vähjaseenest"

Käsn kase tüvel

Eesti Päevalehes nr 53 ilmus Pedro Krusteni kiri Soltzhenitsõni romaani "Vähihaigla" mainitud kaseeseenest ("kasevähk"), mida ka meie kodumaal tarvitati rahvaravimina. Ka siin Rootsis on üksikud isikud pöördunud eesti metsateadlaste poole palvega hankida seda seent (mida ka sai tehtud) ja esitanud järelepärimisi, kuidas see seent välja näeb.

Kõrvalde jättes arvamused selle seene ravitoimest, esitan siinjuures asjahuuillistele selle kirjelduse.

Eestikeelseks nimeks on võetud must pässik (ka must kõbja, must torvik, kaseeseen), teadusliku nimega Polyporus nigricans või Inonotus obliquus. Oigu tähendatud, et seent võib metsas leida võrdlemisi harva, seetia esineb peamiselt vanadel arukaskedel, mis metsahoolduse korras juba välja raiutud. Suurem võimalus seda leida on vanades parkides, alleeides, barmadees arties või vanade hoonete ümbruses.

Seen oma kujult ei sarnane teistele puutüvedel esinevatele laetadele ka käsnadele, vaid sellele keha, mis elab ja kasvab aastast aastasse, moodustab nagu korrapäratu paisituse, mis näib puu seest esile tungivat. Pind on krobeline ja loheline, pealt must, pragudes pruunikas. Murdmisel laguneb pealiskihit tükikesteks. Siseosas on seenekeha roostepruun, eamitmekümne sentimeetri suurusks. Kase toht seenekeha, aärtel on lõhestunud ja pragu-

nenud. Sennekeha ise on sterilne. Vähemmärgatavate viljakade kirjeldamine ühenduses käesolevaga oleks üleaarune.

Romaanis "Vähihaigla" peatükis "kasevähk" kirjeldab autor seda põnevust, mida tekitab kuuldsu inimesene olemasolu, viimne lootussade haigetele. Seene venekeelne nimi on "ishaga". Jutustatakse ka levrantõrjõidest, kes nõuavad 15 rubla seene kiloti. Aga raviks kulub 6 kilo kuu. Metsad asulate ümbruses on juba läbitõstitud, sellest ka kõrge hind. Üks maararst avastab, et tema piirkonnas, kus rahvas tarvitab seent teie aseenaina, ei esine üldse vähijahaigusi. Oletab profülaktiilist mõju ja katsetab aktiivset ravi.

Niipalju siis juttu seentest endast ja selle osast "Soltzhenitsõni romaani". Loodusespradel oleks antud kirjelduse ja pildi järgi huvitav jälgida musta pässiku esinemist.

ALEKSANDER RAUKAS

EESTI PÄEVALEHT

Estoniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetuse ja talituse:
EESTI MAJAS Stockholm:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon T 24 46

Toimetaja Eeskilustena Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eeskilustena, tel. 016/74 77 2
Tellimispõstgiro nr. 16 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB

Trükkija: Eeskilustena-Kurirens
Tryckeri AB Eeskilustena 1973

Prof. Ernst Kilkson suri

NEW YORK (VES) — 10. juulil varahommikul, kell 3.30 suri 82 eluaastas New Yorgis, haiglas, südamerõhkuse tagajärjel endine Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli õppejõud prof. Ernst Kilkson.

Ernst Kilksoniga lahkus kuuasagseid Tartu eesti ülikooli õppejõude. Olles ülikooli lõpetanud füüsikuna 1918 valiti ta teadusalaalset silmapaistvuna 1919 Füüsika Instituudi assistendiks. Töötanud noorena, siis vanema assistendina ja hiljem adjunkt-professorina, kutsuti ta 1936 Tallinna Tehnikaülikooli professoriks ja Füüsika laboratooriumi juhatajaks. 1939 siirdus ta tagasi Tartu Ülikooli adjunktprofessorina, töötades seal kodumaalt lahkumiseni. Kodumaal oli ta E.V. algaastail keskkoolide asetäitjate õpetajate ettevalmistamise kursuse õppejõud, hiljem nende juhataja, oli õpetajaks ENKS Tütarlaste Gümnaasiumis, lektoriks Rahvaülikoolis jne.

Tõelise teadlasena ja haruldase sõbraliku ning heatahtliku õpetajana oli ta üliõpilaste poole armastatud ja temaga kohtuti meelsasti ka pärastistele eluteedele nii kodumaal kui võrra.

Kadunu võttis New Yorgis elavalt osa eestlaskonna üritustest. Viimasel aastal kannatas ta südamerõhkuse all, olles läbi teinud paar atakk. Lõpuks väsis madala vererõhu tõttu süda, millele järgnes jäädav lahkumine. Leinama jäid kadunud abikaasa, kaks teadlasest poega peredega. Eesti Üliõpilaste Selts ja kadunu rohke õpilaste pere.

Ülikool saab uue biblioteegi

Præguse ülikooli raamatukogu jaoks Tartu Toomemäel esitatakse uus hoone. Hiljuti kinnitati selle tehniline projekt ning ehitustööd algavat kodumaa ajalehtede teatel juba lähemal ajal.

"Eesti Tõestusprojekti" poolt väljatöötatud uus ülikooli raamatukogu hoone on ette nähtud 5.350.000 kõite jaoks kolmekorruselise hoonena ja see ehitatakse Struve, Tiigi, Vanemuise ja Akadeemia tänava vahelisel maaalale, kus varem asunud elumajad Teise maailmasõja ajal maha põlesid. Uus ülikooli raamatukogu hoone ehitusmaht on ette nähtud 99.000 ruutmeetrit ja selle ehitus minenav maksmaks 5,5 miljoni rubla. Uus hoone esimesele korrusele tuleb raamatuhoidla, mille üks osa on määratud teadusliku kirjanduse ja teine osa õppekirjanduse, haruldaste raamatute ja käsikirjade jaoks. Teisel korrusel on konverentsisaal, lugejate teenindamise ja ametruumid ning kolmandal lugemissaalid ja kohvik.

Kas praegusi ülikooli raamatukogu ruume Tartu Toomemäel ka edaspidi raamatukoguna kasutatakse või hakatakse neid muuks otstarbeks kasutama, pole teada.

"FREEDOM FOR ESTONIA"

Kerged puuvillased särigid, lilledele trükitud Toronto Eesti Päevale loosung — Freedom for Estonia, on saanud suure mineku eesti noorte hulgas. Neid oli müüdaval suviharjapooli Metsakodus, ning teiste noorte üritustel kevade jooksul. Mitmel pool on püritud, kust sellised särked saadaval on. EPL teatab seega, et Freedom for Estonia särke saab tellida aadressil: Urmas Merelaid, Salvädersgatan 45, 417 39 Göteborg. Telefon 031/53 75.

Freedom for Estonia särkide hinnaks on 15 krooni — lisandub postil saatmis kulud.

"Kungla" rahvas tuli koju

"Kungla" noori lõkkeõhtule kogunenuli. (Foto: Toomas Asu)

Eesti laste suvikuodest teid tagasi esimese vahetuse noored — nii Gotlandilt "Ojamaalt", kui Björkölt "Kunglast". Allpool annab "Kungla" juhataja Erna Klemmer väikese pilli sellest, millega noored suvekodus tegelesid.

Kungla suvekodus käib vilgas tegevus. Klopitakse tekke ja patju, küüritakse tube, tolmutatakse ning otsitakse veel vilmasel kadunud esemelt. "Kungla rahvas" sõidab tagasi oma kodudesse peale kuuajalist oleskelt ilusal Björkö saarel. Tänavaks on meid jälle õnnistanud palju päikse ja sooja mereveega, mille temperatuur tõusis nagu eelmisele aastal 20 kraadil. Oli toredat suple-

mist ja vettehüppeid iga päev mitu korda.

Kaks vihmast päeva, mis vahel olt, kulutsid hädasti ära käsitöö ja joonistusvõistluse tegemiseks. 28 päeva on nagu liiga vähe aega lastel maal vestmiste, kuid arvestades sellega, et enamuse neist veel koos vanematega kusagile mujale sõidavad, siis ei jätkugi pikemaks ajaks lõhikesest koolivaheajast. Jõudsin aga siiski selle ajaga ära teha kõik sportivõistlused ning selgitada Kungla parima jooksja, hüppaja, ping-pongi mängijane. Tegime ka kaks matsarada — üks eesti keele ja teine loodusteaduste. Pikem, 5 km oli praktiliste ülesannetega, nagu esmaabi, kanderuami valmistamine, primitiivset merakaidal lõunasöögi valmistamine, kaardijoonistamine, primitiivset merakaidal lõunasöögi valmistamine, kaardijoonistamine ja kleidimbleimine. Öömänguks oli liipuvargus.

Jaanilõuapäeval oli jaanituli paljude külalistega ja traditsioonilise sõnjalade otsimisega sügavas metsas. Samas toimus ka tore maskeraadpidu, mis Kunglas on alati olnud väga tujuküllane. Mitu päeva enne pidu algavad ettevalmistused. Tehakse kava kuidas ruume dekoreerida ja lauda katta. Alati on olnud igale pudel "parimat jooki" ja popkorni nii palju kui keegi soovib, jaatist ja puuvilja. Ja lõpuks tants keskööni.

Väga populaarsed Kunglas on laulu ja muusikahüüd. Need, kes talve jooksul on õppinud mängima ning instrumenti, esitavad oma kunsti. Lauldakse ka soololaule, duetti ja kvartetti ning üle kõlab ühislaul.

Kungla suvekodu juhatajaks sel suvel oli Erna Klemmer, lapsi kasvatasid Kristina Viira, Anne Pajula ja Toomas Asu, keeleõpetajaks-kasvatavaks oli Anu Blunt. Tõitu valmistajad Ellen Viik, Maria Broberg ja Kajja Korpela ning ruume puhastasid ja töidunõusid pesid endised kasvandikud Birgitta Laiger ja Leena Aasma.

Minu soov oleks, et me tuleval suvel jälle kõik kohtuksime Kunglas.

ERNA KLEMMER

● Pressi-tsitaate

HELSINGI JUHTUM

"Samal ajal kui USA välisminister William P. Rogers Helsingis Euroopa Julgeoleku ja Koostöö Konventsil kõneles hiljeli sõnu ideedest vabama voolu andmiseks rahvaste vahel, käisid Moskva nuuskurid samm-sammult Balti delegatsioonil liikmete kannul ja Soome poliitiline poliitiseel arreteeris kogu delegatsiooni ja nende abilisid — üheksa isikut," kirjutab New Yorgi Vaba Eesti Sõna ja jätkab:

"Mõni võib küsida: kuidas selline usutamat asi võib juhtuda?"

Mis puutub eestlaste esindajasse, siis nad ei läinud sugugi, nagu kanapojad rebase urkaste, ilma paha aimamata Helsingisse. New Yorgi Eesti Majas Keskkonkogu, ERKU, VEIK jt. juhtkonna koosolekul enne delegatsiooni väljasõitu arvestati tõsiselt terroriaktidega vene kommunistide poolt, kaasaarvatud ka inimrõõv tänaval ja küditamine üle piiri N. Venesse.

N. Vene välisministeerium ja KGB valisid vähem-riskantse tee Balti delegatsiooni tegevuse katkestamiseks: mitu tegu, delegaatide arreteerimine, sunniti peale Soome asutistele.

Soomal on väga vähe valikuvõimalusi kui küsimuses on Moskva teha ja Soome enda toekspidamine. Meie vennasrahvas on nagu kõletantsija kuristikku kohal: iseseisva riigi staatuse säilitamine nõuab vastikuid kompromisse ja hirmsat hinda.

Moskva terroristid võisid ja võivad edaspidi Soomes oma vägivalvameetodite kasutamata. Kuid seekord, Balti delegatsiooni küsimuses, on küll tehtud rumalusi, mille eest vastutaja saab ränga peapasu. Olgu, et N. Vene kogu süsteem on rajatud propagandale, et taibatud, et Balti delegaatide arreteerimine äratab Balti riikide küsimuse suhtes nii suurt tähelepanu ning tegi nii suurt ja kasulikku propagandat, nagu seda delegatsioon omal nõul ja jõul ei oleks kunagi saavutanud."

Vader käis välismaal

Venemaa-eestlane A. Vader, kes on teatavasti okup. Eestis Ülemnõukogu presiidiumi esimeheks ja ka NSVL Ülemnõukogu presiidiumi esimehe asetäitjaks, on Moskva võimudest silmis usaldatav mees, kuna ta määrati NSV Liidu Ülemnõukogu delegatsiooni juhiks, kes hiljuti külastas Venetsueeliat.

Venetsueelast tsasi saabudes oldi teda Tallinnas Balti jaamas vastu võtnud ja tervitamas kohaliku võimudeh A. Ansborg, V. Vait, A. Kotov jt. Millistel ülesannetel delegatsioon A. Vaderi juhtimisel Venetsueelas käis, pole okup. Eesti ajalehtede kaudu midagi teada.

Orjad Vana-Eestis

Taani trükitööliste streigi tõttu mõnekuulise hiline misega ilmumisel oleva Põhjamaade kultuuriloolise leksikoni ("Kultuuriloolise leksikoni för nordisk medeltid" etc.) eelviimne koide sisaldab Eesti osas artikli õigusajalooajast dr. iur. Ilmar Arens'ilt märksõna all "Träl" — orjad Eestis.

Selles märgib autor kõigepealt, et sõna "ori" varasem keskajal Eestis tähistas Skandinaavia "trälale", eriliselt sõjavange, kes eestlaste korduvall üle-Läänemere sõjaretkel oldi rõõvitud Rootsi ja Taanist. Taoliste trälide orjad toomise Skandinaaviast ulatavad jäljed kirjutatud ajalooallikaini. Näitena on mainitud artiklis kaks tuhat juhtu Lääne-Henriku kroonikast aastail 1203 ja 1226. Kuid Heimskringlas jutustatakse juba rohkem kui kaks sajandit varem Norra hilisema kuninga Olav Tryggvasoni, tema ema ja kaaskonna rõõvimisest eesti viikingite poolt ning nende pikaajastest orjusest Eestis (mandril).

Suur hulk "Ori" nimelisi kohti Eesti saartel, lääne, loode ja põhjarannikul või selle läheduses kujutavad tõenäoliselt taoliste orjade hoiukohti, resp. müügikohti või ka nende hilisemad asundusi. Sellele on juba P. Johansen ning tema järelka L. Kettunen juhtinud tähelepanu.

Sakslastetaastaste ülemvalitsus Eesti aladel ei toonud mitte sajandi vältel kaasa otseselt muudatusi orja ja orjapidaja va-

hekorris, kuna taoline sõltlus oli toial kehtiv ka Skandinaaviast ning Saksamaa-õsades.

Saaremaa esimesel alistamisel a. 1227 nõuab Liivi orumeister küll kõigi rootslastest sõjavangide vabastamist, kuid täiesti olnud siin tegemist rootslaste ebaõnnestunud Liulu-missioonis a. 1220 vangilangenuiga. Arensi arvates oleval taolised "trälid" jäänud oma peremeestest suurelt osalt sõltuvaks kuni Liivi Ordu riigi kokkuvõrsemiseni 1560. Kuid etnoloogiliselt ja keeleliselt oleval nad suuremalt osalt assimileerunud juba 14. sajandi lõpuks. Arvukad skandinaavia-päraseid ristnimed, nagu: "Oloff", "Thord", "Bertold", "Symon", "Claves" jt. Saaremaal kui ka Lääne-Eestis vakuramaatus j.m. veed 18. sajandi algupoolel võiksid osaliselt olla mainitud trälide-orjade järgijate tõendiks, osaliselt võiksid need aga tähistada ka vabade skandinaaviaste (ka-lurid ja väikemaapidajad) infiltratsioon 13. sajandi lõpul ning 14. ja 15. sajandil.

Artikkel põhineb rohkem kui tosinale allikaviletele.

● Leinateated

Torontos suri 28. juunil Harald Männik, sünd. 17. juulil 1905 Kasmul.

Torontos suri 29. juunil Friedrich Leopold Hirsch, sünd. 10. detsembril 1908 Kihelkonnal.

Otsides Pariisis Eesti iseseisvuse loomise aja arhivaale välisarhiivis

Jüri Poska viibis Pariisis ukraina kiriku kantsliil ja uuris välisministriarhiivides Eestit puutuvaid dokumente.

Preester, protonotar ja õigusteadlane Jüri Poska Stockholmist viibis Pariisis, võttes Eesti ap. õig. kiriku esindajana osa Ukraina kiriku ülemaailmsest kantsliit metropolist Mstyslavi juhtimisel New Yorgist. Samal ajal töötas J. Poska Prantsuse välisministri diplomaatilises arhiivis läbi seal leiduvad dokumendid, mis puudutavad Prantsusmaa ja liitlaste Eesti-politikat Esimese maailmasõja lõpul. Allpool kirjutab Jüri Poska oma muljetest.

Materjal Eesti kohta on rikkalik. Siin leiduvad prantsuse saadikute raportid Stockholmist, Helsingist ja Londonist, mis prantsuse seisukohalt valgustavad Eesti välisdelegatsiooni tegevust, enamlaste septsusi ja riittekonna esindajate intriige. Aga ka võimuvõitlust meie välisdelegatsiooni endas, mida eriti illustreerivad kaebused Jaan Tõnsoni ja Mihkel Martna peale, et nad olla olnud samsameelsed. Võib oletada, et kaebuste algallikaks oli Ferdinand Kull, kes teatavasti hiljem sunniti delegatsioonist lahkuma. Delegatsioon ise on, in corpore, omakorda kaevanud Stockholmis tegutsenud eesti poliitilise avantüristi Aleksander Kesküla peale.

A Kesküla, kes 1916 oli olnud Saksa keiserrigi meisterspionniks Stockholmis, on sõjaõnne pöördumisel 1918 a lõpul ilmselt astunud prantslaste teenistusse ja tema kuulus Eesti büroo hotell Reginas, tema ise ja tema abiline Oskar Elevant, peeti üleväl prantsuse rahadega. Et prantslaste käest rohkem raha välja kvitteerida, siis oli ette nähtud veel eri kulupost-põgenike ja meremeeste abistamiseks. Ärakiri kaebusest A. Kesküla peale leidub ka Yale'i

ülikoolis deponeeritud. A. Kesküla arhiivis, mis näitab kui head suhted tal ajal tal veel olid prantslastega, sest taolisi kaebusi tavaliselt asjaosaliste ei avaldata.

Huvitav on ka ära märkida välisministri konfidentsiaalseid märkmeid: "kui meie härra Pustale olema andnud eitava vastuse, siiski tuleb teil teda alati vastu võtta suure heatahtlikkuse ja viisakusega". Eesti rahudelegatsiooni memorandumid Pariisi rahukonverentsile ja Prantsuse välisusele on talletatud originaalis ja ilmselt on neid põhjalikult uuritud. Meenub ühest delegatsiooni juhi välisminister Jaan Poska esidusest: "Eesti rahva otsus olla iseseisev on kindel ja murdumatu". Edasi, paljude asjade hulgas, mis me palusime omale jäänud, et J. Poska taotles ka luba prantsuse vabahtlike värbamiseks, et neid rakendada võitlustes Narva frontid.

Prantsusmaa juhtkon oli põhimõtteliselt rahu tegemise vastu enamlastega. Selles küsimuses oli Eesti näinud kaugemale ette kui Prantsusmaa, teised suurriigid ja meie lähemad naabrid. Rahutegemisega tuli lõpuks ka prantslastel leppida, sest vene

valged olid viletsad liitlased, rahvas oli sõjast tüdinud, ja enamlaste liitlased — prantsuse kommunistid lubasid sisemisi rahutusi Prantsusmaal kui interventsoon ei lõpetata. Silmapaistev prantsuse diplomaat ja kirjanik Paul Claudel teatas välisministriarhiivile 1920 a jaanuaris, et ta on vapustatud informatsioonidest, mis talle on saabunud kõrgelt ja usaldavalt sõjaväelastelt — sõjaväeline olukord olla selline, et muud ei jäävat üle kui enamlastega rahu teha.

PALVE 7 MILJONI HINGE EEST

Ukraina vabadusvõitlus 1917–1920 suruti vene enamlaste poolt veriselt maha. Rahvas, mille arv on 38 miljonit on läbi teinud bolševistliku rahvusmõrva kõik faasid, samuti nagu meie oma rahvas. Ukrainlaste kaotused on arvuliselt, ja ka suhteliselt suuremad, sest vene enamlaste okupatsioon on kestnud seal 22 aastat kauem. Et jagu saada ukrainlaste vastupaist, lasksid moskoviitid kohapeal maha 400 000 iseseisvat talupoega. Kuna ka sellest ei olnud küllalt, küüditati Jäämere äärde suurema 5 miljonit ukrainlast, peale selle lasti kahe miljonil surra kohapeal nälga, maailma kõige väiksema mustamulla maal, sest kõik viil rekviireeriti ja veeti Moskvasse. 1932/33 Stalin, Molotovi, Kaganovitshi, j.t. poolt teostatud rahvusmõrva ohvrite arvu hinnatakse 7-le miljonile. Nende eest peeti Pariisis Ukraina-maja kirikus hingepäeva, mida tähistasid 4 piiskoppi ja 20 preestrit. Majas on veel ukraina muuseum ja raamatukogu, mis on pühendatud Ukraina vägede ülemjuhatajale ja presidendile 1917–1920 Simon Petljuralle, kes Kremli agandi poolt lasti seljaga tagant maha ühel Pariisi ülitulist 25. mail 1926. Vabas maailmas on ukrainlast miljonid ringis, kelle kõige tugevamaks rahvuslikuks organisatsiooniks on õigeus kirik. Rahvulaste arreteerimine Ukrainas toimus lakamatult, mille vastu ukrainlaste organiseerivad proteste üle maailma. Eriti intensiivseks on muutunud viimasel aastal haritlaste tagakiusamine ja vangistamine. Selle vastu protesteerisid hiljuti The Times'is 11 London School of Economics professorit.

KOLONEL JEAN CHABANIER

E.V. saatkonna hoone Boulogne'i metsa läheduses Napoleonil kindrali d'Appert'i järele nimetatud tänaval on korrastamata ja tundub mahajäetuna. Milleks venelased seda kasutavad, on praegu teadmata, sest mingit sihti väljas ei ole. Maurice Schuman tähendas omal ajal K.R. Pustale — "ja, ma pean omaks võtma, et teil selle maja

peale on tugev hüpoteek".

Emadepäeva puhul toimus eestlaste, lätlaste ja leedulaste ühine koosviibimine, kus kõnega Balti liidu taotlustest esines end Prantsuse sõjaväe atasee Balti riikides, kolonel Jean Chabanier. Einetades temaga Cercle Militaire'is ta jutustas, et baltlaste kõige energilisemaks organisatoriks Pariisis on praegu leedu preester Petrovski, tänu kellele ka Emadepäeva ühine kokkutulek toime tuli.

Kolonel pidas prantsuse Balti poliitikat, mille inaugureeris omal ajal kindral de Gaulle, ekslikuks ja kahjulikuks prantsuse huvidele. Tema sulest on ilmunud "Pro Baltica" s's tõhus artikkel "Balti riigid pärast 1940" ja praegu ta kirjutab uuri-must Napoleonil sõjakäigust Egiptuses. Napoleon on ikka aktuaalne, kolonel jutustab, et pärast kahte võimuhaaramist Napoleon I ja hiljem Napoleon III poolt on Prantsusmaal kehtestatud seadus, mille põhjal Napoleonil suguvõsa liitumisel on kehtestatud sõjaväes teenimine. Suguvõsa praegune peamees astus seepeärast vale nime all Vööraste legiooni, et ikkagi täita oma kohust sõdurina kodumaa vastu. Lõunatades Michel Dequeker'iga, Marie Underi luule tõlkijaga prantsuse keelde, ta kõneleb veel ühest eestlaste ja prantslaste kokkutuleku vormist. Ülikooli juures õpetatakse jätkuvalt eesti keelt, mida õpivad praegu 4–5 prantslast. Soome-ugri keelte harrastajad eestlased, prantslased, soomlased, ungari-lased, jne tulevad perioodiliselt kokku, et edendada om keeleoskust ja omavahelisi suhteid.

29. MAI 1453

Jalutades Seine'i kaldal otsisin bukinistide kastides Voltair'e'i raamatut Karl XII kohta. Teos paistab olevat täielikult läbi müüdud, selle asemel ostsin "Kabala krahv" ja "Konstantinoopoli langus 29. mail 1453". "Kabala krahv" oli best-seller Prantsusmaal 17. sajandil, ja tegemist ei ole küll Kabala vallaga Eestis, vaid raamat käsitleb kaballismi — juutide salatarkust.

Pärast 53 päeva kestnud piiramist läks 21 aastase sultani Mahomet II armee, 160 000

meest (sama palju venelasi oli koondataud Narva rindele Vabadussõja lõpul) lõplikule pealungile Konstantinoopoli vastu, mida kaitsesid 10 000 meest. Türglased olid varustatud raske kahurväega, mille hulgas oli toorkordne maailma-me, ühe ungari-lase poolt konstrueeritud suurtükk, mis laskis 600 kg mürske. Rünaku kõige esimene laine lansseeriti väe poolt, mis koosnes ainult välismaalastest, mitte türklastest. See kandis muidugi kõige raskemalid kaotusi ja nende seljaga olid rivistatud türgi polttruid, kes iga taganeja kohapeal ära kägistasid. Keskpäevaks oli Konstantinoopol vallutatud, keiser Constantin langenud ja Bütsantsi impeerium, mis oli püsinud üle 1000 aasta, hävitatud. Järgnes Konstantinoopoli kodanike massiline tapmine, nende kodude rüüstamine, preestrite põimine ja kirikute rüvetamine. Ülima Tarkuse peakirik muudeti mosheeks, monumendid, mis tunnistasid "kõigi linnade kuninganna" kuulsusrikkast ajaloost, purustati. Tuhanded linnakodanikud põgenesid mere kaudu.

Sultan andis oma laevastikule käsu seda takistada ja lubas hiljem amnestia kõigile, kes vabatahtlikult tagasi pöörduvad. Bütsantsi keisririigile oli kuulunud kogu Väike-Aasia, Kreeka, Põhja-Aafrika, osa Itaaliast ja Hispaaniast. Igalt poolt olid nad taganenud ja oma väed koju kutsunud ja XV sajandil oli sultan Murad I vallutanud ka Adrianoopoli, mille kaitsjad rüütid hukati.

Kultuuriliselt võrratult kõrge-mal tasemel kui türklastel, rik-kad nii kunstivarade kui ka puh-ta kulla ja hõbeda poolest, alis-tati igalt poolt taganenud ja ükski jäänud Konstantinoopoli kodanikud: kes veel pärast valutust olid ellu jäänud, need küüditati suurtes hulkades orjades.

Umbes viissada aastat hil-jem, uut sorti barbarid rüvetav-d kirikuid, hävitavad kristla-si, deporteerivad miljonid inimesed Siberisse, hävitavad aja-loolised monumendid, ja nende isul ei näi olevat lõppu. Türgla-sed 1453 olid siiski ausameelse-mad, nad ei väitnud kunagi, et nad olid tulnud Konstantinoopo-li vabastama.

— Kas lähme laulukoori kontserdile?
— Mis mõtet on endale seda kikutust teha, nad tulevad ja aitavad nagunii oma lauludega meid e pidukava täita.

Õp. Uno Plank Stockholmis

Õpetaja Uno Plank USA-st teenib ja jutustab küllalsena Stockholmis koguduse jumalateenistusel pühapäeval, 22. juulil kl. 14 Jakobi kirikus. Tema jutluse teemaks on "Kes on Jeesus Kristus".

Õp. Plank on tuntud huvitava, näideterikka jutlustajana, ustava hingehoidjana-nõuandjana, hea organisatorina. Võttis osa õpursõdurina Vabadussõjast, lõpetas Tartu ülikooli ususteaduskonnast ja valiti suure Vastselinna koguduse õpetajaks.

Pögenikuna Saksamaal teenis kaasmaalasi Augsburgi Hockfeldi DP-laagris ja oli ühtlasi ka usuõpetaja Augsburgi Eesti Gümnaasiumis.

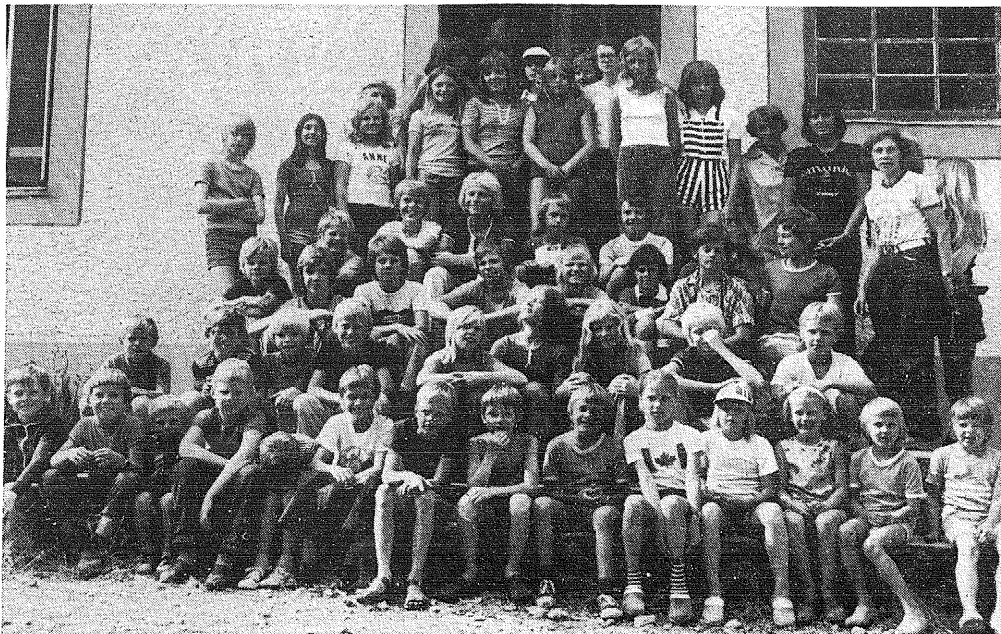
Ta andis EELK volinikuna Luterliku Maailmaliidu juures tuhandetele eestlastele emigratsiooniks nõuetava positiivse isiksuse kirjelduse ja töendil kirikusse kuuluvusest. Asus USA-sse 1950.

Oli EELK Baltimore Markuse koguduse ja selle Washingtoni pihtkonna õpetaja.

Külalastes Rootsit koos tütre Reet Kaseoruga, kes töötab USA kongressi raamatukogus, peavad nad sugulaste Eha Tidlomi juures Örebro ja perekond Herbert Wihmari juures Stockholmis.

Johannes Paabo, Tallinna tuntud kohviku "Kultase" asutaja ja tuntud majandusmees, tähistas Lakewoodis USA-s oma 75-aastast sünnipäeva.

Rööm ilusast suvest Ojamaal

Kuumast ja päikesepaistelisest suvest tundsid tänava Gotlandil Ojamaa suvikodu esimeses vahetuses röömu 50 last ja neid teenindav 13-liikmeline personal. Pildil "ojamaalased" suvikodu ukseel koos juhataja Ivi Erendiga (paremal äärmine valges särkis), perenaiseabi Marje Tuiga (mustas särkis paremal) ja perenaise Siina Hendriksonga (eelmise kõrvall).

Tammsaare hollandlastele

A. H. Tammsaare on üks rikkalikumalt teletesse keeltesse tõlgitud eesti kirjanikke. Tema edu hakkas nõhuma just Teise maailmasõja puhkemise eel, mil suurromaanid "Tõde ja õigus" esimesed osad ilmusid E. Hunnuse tõlkes saksa keeles, saavutades nihiasti arvustusi kui publikumenu. Saksa väljaandele eeskujul (ja osalt selle tõlke kaudu) hakkas Tammsaare teoseid ka teistes võrkeeltesse ilmutama. Puhkenud sõda aga katkestas selle arengu. Ning Teise maailmasõja lõppenuit oli talupojaraamariide eepohh euroopa kirjanduses juba möödunud.

On huvitav märkida, et veel Teise maailmasõja eelõhtul ja isegi selle ajal on ilmunud mitmeid Tammsaare teoste tõlkeid, mille olemasolugi eesti avalikkusele on seni teadmata olnud. Nii näiteks on sõja eel ja ajal ilmunud hollandi keeles "Tõde ja õigus" kaks esimest köidet ning romaan "Kõrboja peremees" – viimastest isegi kaks trükkil! Siiani oli eesti avalikkuses teada ainult "Tõde ja õigus" I osa ilmunine hollandi keeles, millele toimus kodumaa avaldatud, Tammsaare lehel saadud, andmete kohaselt, 1939.

Ülataval kombel avastas energiline hollandi eesti seltskondlik

Anton H. Tammsaare,

elu juhte pr. Vilma Belinfante-Saidlo hiljuti sama romaansarja teise osa hollandikeelse eksemplari, mis on trükitud Haagis a. 1941 ja kannab pealkirja "Indrek". Teose hollandikeelse väljaande alapealkirjaks on "Roman uit Estland" (Romaan Eestist). Juhtum on seda huvitavam, et teos on trükkil ise on juba surnud, ent tema poeg, pr. Vilma Belinfante abikaasa, mäletab, et ka romaani esimene osa on trükitud samas trükikojas ja et selle pealkirjaks oli "Vargamäe". Raamatu andis välja kirjastus "De Kern" ning need ilmusid sarjas "Van Heinde en Verre" (Ligidalt ja kaugel). Tõlgete juures oli ka märgitud, et teose algtitel kandis nime "Tõde ja õigus" (Väär, held-eh Gerechtigheid). Kirjastus "Kern" praegu enam ei eksisteeri, samuti on ka trükikoda, kus need Tammsaare teosed Hollandis ilmusid, vahetanud omanikuks ja nime, kuuludes praegu Edicomi nimelisse kontserni.

"Tõde ja õigus" I osa hollandikeelse tõlge on tehtud otse eesti keelest. Tõlkijaks oli pr. Anneke v.d. Bosch-Koch, esimese Hollandi konsuli v.d. Boschi tütar Tallinnast, kes koos vanematega 1929. a. kolis Hollandisse ning elab oma perekonnaga praegu Kanadas, kuhu ta Hollandist ümber asus. Tõlkijat bistas pr. Hals v.d. Heij, kes pr. Vilma Belinfante andmell praegugi elab Haagis. Pr. Belinfante mehe, dr. Belinfante mälu kohaselt pidid ka teised "Tõde ja õigus" osad sõja ajal ilmunisvalmis olemas. Viimast asjaolu kinnitab m.s. ka romaani teise osa eessõna. Jatkuv sõda tõrnsas aga kogu teose avaldamisest kriipsu läbi. Kas tõlke käsikirjad olid trükivalmis ning kuhu need vastavalt juhul kadusid, ei ole teada. Samuti ei ole Belinfante perekonnalt siiani läinud korda leida ühtki "Tõde ja õigus" I osa hollandikeelse väljaande eksemplari! "Tõde ja õigus" II osa tõlge on tehtud saksa keele kaudu, tõlkijaks on märgitud Co Kars. Selle osa pealkiri "Indrek" on muide sama, mis esineb ka saksaakeelsel väljaandel.

"Tõde ja õigus" II osa hollandikeelse eksemplar on eriti väärt-

uslik sellepõolest, et selle eessõna sisaldas mitmeti olulisi andmeid. Esiteks teeb see teatavaks, et Tammsaare "Kõrboja peremees" on samuti hollandi keeles ilmunud. Teiseks sisaldas see andmeid Eesti maa ja rahva kohta ning kolmandaks ülmalt hindavaid seisuhoiti Tammsaarest kui kirjanikust.

Mis puutub eessõnas märgitud "Kõrboja peremehe" esimest trükki, siis on sellega sama lugu mis "Tõde ja õigus" I osa väljaandega – ühtki selle eksemplari ei ole siiani korda läinud leida. Küll on aga leidunud eksemplar sama romaani 2. trüki väljaandest, mis on ilmunud a. 1943 Amsterdamis. Väljaandjaks on kirjastus Nederlandse Keurboekerij No. V. ning selle hollandikeelse tiitli on "De boer van Kõrboja". Autoriseeritud tõlke eesti keelest on ilmunud Willem Arondeus. Esimene trükk raamatust on suurima tõenäolusega ilmunud a. 1940, sellega siis "Tõde ja õigus" I osa ilmutamise järel. Nii siis on Tammsaarelt ilmunud hollandi keeles 3 teost, neist üks, s.o. "Kõrboja peremees", kahes trükis.

Hollandikeelse "Tõde ja õigus" II osa ees on avaldatud suuremaadiline Tammsaare portree. Raamatu eessõnas üteldakse m.s. järgmist:

"Indrek" on teine osa A. H. Tammsaare monumentaalsest teosest "Tõde ja õigus". See on mitte ainult eesti rahva eepos, vaid ka üks tähtsamaid töid moodsas eesti kirjanduses, ning kuhu seda mõtta rahvusvahelise mõõdupuu kohaselt, siis on see üks parimaid rahvaelu kirjeldusi. A. H. Tammsaare kodumaa ja eestlased on sajandite pikkuse ja sügavalt juurdunud kultuuriraditsioonidega rahvas Baltimore ääres. Eestlased kuuluvad soome-ugri rahvaste gruppi. Keeleline, raasiline ja kultuuriline sarnasus teiste samasse rühma kuuluvate rahvastega on silmatorkav. See rahvas omab erilise vabastu ja kaugelaskkuse tajumiseks, kasutades seda elegantsuse ja Zestiga, mis lääneeurooplasele mõjub romantilisena. Eesti kultuur on püsinud läbi aegade, hoolimata sellest et maa on olnud

Vilma Belinfante lõi tõlkeid välja unustusehõlmast.

vaheldamisil preislaste, rootslaste ja venelaste valduses. Keel, kunst ja kirjandus on jäänud puksi- ja lõnnud õitsele siis, kui eestlased a. 1919 iseseisvuse saavutasid."

Tammsaare kui kirjaniku kohta öeldakse eessõnas m.h. järgmist: "1926. a. ilmus "Tõde ja õigus" I osa ja see asetab Tammsaare eesti autorite esiritta. A. 1933 ilmus viies ja viimane osa sellest suurest talupoja-eeposest. See on romaansari, mille iga osa käsitleb üht generatsiooni. Eesti rahvas mõists, et siin on tegemist rahvaeposega ja kirjaniku austamiseks püstitati ta sünnipaika ausammas. Tammsaare juures tuleb veel märkida, et tema töodes ei leidu ajaloolist aspekti. Ta piirdub teadlikult – ja see annab ta töödele nii suure mõju – üksikasjalike detailide esitamise oma kujude loomisega. Valitud tüüpide psühholoogiline analüüs annab ta tegelastele eristatavat karakteri, mis meenutab Dostojevski töid. Ent Tammsaare dialektika juures peab mõtlema ka Bernhard Shaw' le, kellele kirjanik väga ligidalt seisab.

Tammsaare tööd moodustavad kirjandusliku sünteesi I lääne-euroopa realismist materialismist ja vene müstilis-sentimentalistest mõõtviisist."

Eessõnas mainitakse veel, et romaan on varem tõlgitud soome, läti, poola, vene, ungari ja saksa keelde ning et ettevalmistusel on rootsi ja prantsuse keelset tõlkeid.

Prantsuse kelles ilmus "Tõde ja õigus" kohe pärast sõda, rootsikeelse väljaanne ei ole kunagi ilmunud.

Küll ilmus rootsi keeles paari aasta eest "Arbetarkulturen" I kirjastusel Tammsaare "Põrgu-põhja Vanapagan" pealkirja all "Hin onde i avgrunden". Raamat on tegelikult aga trükitud Moskvas Nõukogude Liidu kirjanduse tutvustuskeskuse väljaandena ja eksporditeeritud Rootsi üldmalnitud tõlkekirjastuse siidi all.

Ka venekeelse "Tõde ja õigus" I osa väljaanne ilmus alles a. 1953. Hiljem on vene keeles välja antud Tammsaare kogutud teosed kuues köites a. 1966–1968.

VALEV UIBOPUU

VILLU HAAVASALU

Ameerikast

Sundvæteenistuskohustus
USA-s lõpetati vastava seaduse alusel 30. juunil. Nüüdsest peale täiendatakse armeed ainult vabatahtlikega. Esialgul aga näib, et täiendamisele tekib suuri raskusi, kuna soovijaid on kaugelt alla vajaduse.

Kuna riigipost ei funktsioneeriks USA-s enam vajaliku kiirusega, siis muudeti ära sedus, mille järele oli keelatud eraviisilise postivahenduse. Nüüdsest peale on lubatud eraviisilisele edasi toimetada ärikirjavahetust, mis kindlasti peab hiljemalt 12 tunni pärast olema adressaatidel käes.

Kaitseministeerium teatas, et ta ei anna käiku sõjavangist tulnud. Theodore Guy kaebusele 8 allohvitserist sõjavangi vastu, kes konoleli vältige järgi olid koos töötanud Põhja-Vietnami kommunistidega ja selle eest saanud soodustusi.

RIIGI **Äärmisenergia** **komisjon** teatas, et mõeldud nädalatõpu hakkasid Kalifornia põhjannaik kohalt USA territooriumile jõudma mürgised jäätmad, radiatsioon Puna-Hiinas korraldatud aatomiplahvatusel. Radiatsiooni määr Valkse ookeani piirkonnas oli 2000 korda suurem tavalisest õhus leiduvast radiatsioonist.

Kaubandusministeerium pani keelu alla veel 21 farmisaduse väljaveo, lisaks sojaukade ja õlitaime seemnete väljaveokeele, kuna välisriikide massilised ostud USA-s on tekitanud loomasaaduste, toiduõlide ja loomarasva puuduse.

Kaitseminister James R. Schlesinger teatas, et tõenäoliselt taotleb president Richard Nixon Kongressilt nõusolekut kommunistide õhust pommitamiseks Kambodžas ka pärast 16. augustit kui kommunistid selleks ajaks ei lõpetaks seal sõjalist agressiooni.

Uute autode ostmine, käesoleva aasta esimese 6 kuu jooksul ületas kõik rekordid, kuna osteti 6.600.000 autot, poolaasta viimase 4 kuu jooksul igas kuus osteti tublisti üle miljoni auto. Tunduvalt suurenes väiksemate autode ost.

President Richard Nixon teatas Senati uurimiskomiteele Watergate asjus, et ta ei esine seletusega senaatori Ervini juhtimisel töötava ko mitmete ees, ega ei anna ka komitee käsutusse presidendid dokumente.

Leinateated

Tallinnas suri 10. aprillil Hugo Ralend (end. Birkenbusch), sünd. 7. augustil 1921 Tallinnas. Saabunud põgenikuna Rootsi, tabas teda haigus, mis viis haiglasse, kust ta mõne aasta pärast reptarieerus kodumaale.

Thunder Bays, Kanadas, suri 15. mail Erich Mägi, sünd. 1925 Võrumaal.

Tallinnas suri 20. mail August Kallas.

Dramastadist Saksamaal, suri 20. aprillil Zinaida Simon, sünd. 12. augustil 1883.

Leicesteris, Inglismaal, suri 17. mail Otto Kuus, sünd. 15. märtsil 1894 Helmes.

Münchenis, Saksamaal, suri 11. aprillil Vera Sunkler, n-n Steinberger, sünd. 20. okt. 1903 Tallinnas.

Oidenburgis, Saksamaal, suri 12. aprillil August Mutli, 88 a. vanaduses.

Londonis, Inglismaal, suri 2. juunil Vabadussõja veteran sv. kapten Viktor Pajo, sünd. 7. mail 1899 Narvas.

Wilmingtonis, USA-s, suri 4. juunil Eugen Lond, sünd. 19. septembril 1900 Tartumaal.

Tallinnas suri 12. mail õigusteadlane Mihkel Aleksander Saari (end. Speek), omaaegne Narva linnabüroo. Teise okupatsiooni ajal ta viibis vangis ja küüditati Siberisse. Kodumaale tagasi pääsnult töötas õpetajana ühes Tallinna keskkoolis.

Püssis, Eestis, suri 31. mail Aino Källo, n-n Kreismann, sünd. 22. jaanuaril 1909 Aidus.

Haanjas, Eestis, suri jaanuaris 1973 Lonni Torp, sünd. a. 1901 Haanjas.

Gallupi ringkiisimisel arvas juba 71 prots. vastajast, et president Richard Nixon kas teadis demokraatide partei peakorraldajate sissemurdmisest või hiljem selle teo varajamisi katsetest.

Põllutööstusministeeriumi andmell on käesoleval aastal oodata kõigi aegade suurimat nisusaaki ja vilma aastatega võrreldes ühte suuremat sojaukade ja maisi saaki, mille tõttu peaksid langema enamuse toidulaadne hinnad.

Pagulaskergejõustik 72

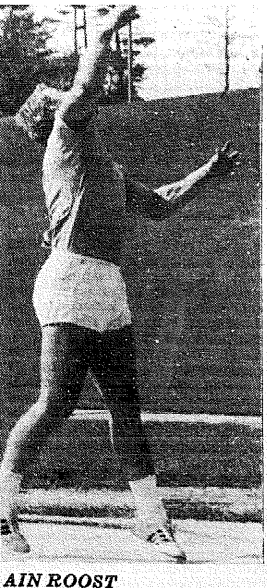
Nagu ennevanasti kalendritegija kirja pani jutustuse oma kimbatustest võib meie lehe spordivaatleja pajatada mõne sõna kimbatustest, mis esinevad pagulaskesest kergejõustiku edetabeli koostamisel. Sellise edetabeli järjestamine eeldab head ülevaadet välismaal stundid ja üheskavand generatsioonist, 28 aastat pärast II Maailmasõja lõppu ja suurt eestlaste põgenikevoolu läände. On nimelt bioloogiline paratamatus, et spordilaskonna lai enamus on alla 28-aastaste hulgas.

Maapagu muutis endise Eesti asukate tegevusraadiuse globaalseks — selk, mis kompliteerib iga ülevaate tegemist. Samal ajal on aastad kaasa toonud kaks tagasipöördumatut nähtust, mis ülevaatusel veelgi kompliteerivad. Esiteks uus põlvkond, s. t. need kümnekond tuhat alla 28-aastast, kellel vähimalt üks vanemaist või vanavanemaist saabus põgenikuna Eestist, pole üldreeglina saanud mingisugust eestikeelset koolitust või ei oska seda keelt üldse mitte. Nad kuuluvad küll kõik enesestmõistetavalt vaadeldavasse spordilaskonna, kuidas kõik neid ja nende tulemusi üles leida? Üle pooleksnelst juhtumisel tohiks ometi eestipärane perekonnanimi veel viidata noore nimekandja päritolule.

Teiseks on hajutatust tingind Eesti- ja põgenikelaagritega seotud sõprus- ja tutvussidemetest lõtvumise. Sageli ei esine vähemalt igapäevaseks väliseestlaste vaheliseks suhtlemiseks. Alla keskealistele tähendab see seda, et õhtukoosvõtmist eestlastega ei saavutata enne kui pole hooldatud suhtluse eest suurilaste, suhtelise ootluse, Met-sahtlikooli, eest pidudele, sugulaste juure tetestesse maadesse ja kasvõi vanemate kodumaale. Intensiivselt treenivale sportlasele võib aga säärase igapäevase reeglil katkemine mõjuda halvavalt tulemustele.

On seepärast üsna loomulik eeldada, et sportlased ja nende vanemad ei hooldata ise tulemuste lähetamisest pagulaskesedele isegi kui meile oleks valdamatu uudisväärtus. Samuti on tõenäoline, et suur osa Eesti päritoluga spordilaste ja -tüdrukuid pole kontaktis olemasolevate vähestes välis eesti spordiorganisatsioonidega ega tea midagi nende poolt eelajalt korraldatavast võistlustest. Materjal välis-eesti spordilastele tuleb seega kokku korjata pärisrahva spordivõistluste tulemustest ja maakondade ning riikide aasta edetabeleid lugedes.

See on aeganõudev detektiivtöö, mida raskendab üks ja teine

AIN ROOST

ne asjaolu. Esiteks pole umbes kolmandikul välis-eesti sportlastest (näiteks: eesti emade lastel abielust välismaalastega) eestipärast perekonnanimi ja mitmed eesti perekonnanimed võivad ühte langeda välismaalaste omadega. Teiseks ei tehti kõigis maades küllalt põhjalikke edetabeleid. Kolmandaks pole kõikjal eesti spordihuvilisi, kes pidevalt spordilaskmest ja edetabelid jälgiksid ja eestlaste tulemusi otsiks ja registreeriks.

Kui käesolevad tabelid nüüd ilmuvad, sündib see teadmises, et kõiki eesti sportlasi üle maailma ei ole paraku suudetud üles leida. Ja ühtlasi vagas lootuses, et need tähelepanelikud lugejad, kes lüki lelavad, selvest ka meie lehele kohe teatavad.

Peadektliiv välis-eesti edetabelite koostamisel on olnud juba aastaid noorkirjanik ja kiletaadlane "eestlur" Aarand Roos. Tema välismatus ja sageli lootusetuna näivas töös on olnud toeks ta enese spordihuvile ja hea keheline vorm. Mullu osales ta muide maratoni jooksupäeval, saavutades ajaks 4:21.05, kuna kõrgust hüppas 180. Need on küll tulemused, mis edetabelisse ei pääse.

Tippudeks olid mullu, nagu juba hulk aastaid varemgi, üliemereade Ain Roost ja Anne Käerner heiteis. Taseme eest aga hooldab Rootsi, juhtides hüppeid Villu Haavasalu ja jookse Herbert Taaleri kaudu. Rootsi taset holavad ka veterani Ene Milve-Marksaitis, Peeter Hackenschmidt, Tõnis Plikver ja Rein Sule.

Ka enamik noorte pealekasvust näib tulevat Rootsiist. Jooksjad Yngve Vesik (s. 1951), Karri Heinsoo (s. 1954), Lennart Kirs (1955), odaheltja Jyri Kuusk (1953) ja öde-venda Vahtramäe (s. 1960!) ja Toomas (1955). Noortest juhtivad edetabeleid ka hüppaja Margareta Nurm Järlast Rootsis ja teivashüppaja Mati Haus Lake-Woodist USA-s.

Rahvusvahelise klassi kõundis tippudest ainult Ain Roosti kettaheide 60.96. Mulluseisse Eesti edetabeelisse oleks pääsnud ka Lennart Kirs, Ergas Leps, Mati Haus, Villu Haavasalu, Anne Käerner jt. Enamik tabelijuhte oleks võind kuuluda Eesti esirinda 30–40 a. tagasi, on aga nüüd heast Eesti maakondlikust klassist, mida õgupoolest ka väliseestlusi oma populatsiooni suuruse poolest on.

REIN

MEESTE EDETABELID

100 m: Yngve Vesik, R, 10,9, Karri Heinsoo, R, 10,9, Lennart Kirs, R, 11,1, Jaan Luubert, K, 11,5, Toomas Saar, K, 11,6.

200 m: Lennart Kirs, R, 22,5, Yngve Vesik, R, 23,0, Jaan Luubert, K, 23,0, Toomas Saar, K, 23,3, Paul Elchenbaum, K, 23,9, Peeter Pavlovski, A, 24,7.

400 m: Lennart Kirs, R, 51,9, Taimo Leps, K, 52,6, Jyri Kuusk, R, 53,5, Ulo Kuhl, US, 54,8, Peeter Pavlovski, A, 55,4.

800 m: Ergas Leps, K, 1:52,3.

1500 m: Herbert Taaler, R, 4:08,0, John Behrsin, A, 4:37,5, Olev Härm, A, 4:45,0, Brian Aus, 4:51,3.

300 m: Herbert Taaler, R, 8:48,0, Olev Härm, A, 9:56,2, John Behrsin, A, 10:03,6.

5000 m: Herbert Taaler, R, 15:26,0, Thomas Nitt, R, 16:20,0.

10 000 m: Herbert Taaler, R, 31:42,0.

110 m tõkkeid: Villu Haavasalu, R, 15,3, Mark Neuman, ... 16,5, Lembit Nieländer, K, 16,7, Mark Hess, K, 18,2, A Malm, A, 18,6.

200 m tõkkeid: Ilu Haavasalu, R, 27,0.

400 m tõkkeid: Toomas Ojasoo, I, 66,0.

Kõrgus: Olev Pilman, R, 1,85, Lembit Nieländer, K, 1,72, Elmo Rutnik, K, 1,70, Mati Haus, US, 1,70, Hillar Amolins, K, 1,68, Taimo Ives, K, 1,68.

Kaugus: Villu Haavasalu, R, 6,68, Peeter Pavlovski, A, 5,78, Mark Hess, K, 5,70, Jaak Järve, K, 5,65.

Kolmik: Villu Haavasalu, R, 14,18, Peeter Pavlovski, A, 11,97, Paul Elchenbaum, K, 11,78, Mark Hess, K, 11,73.

Teivas: Mati Haus, US, 4,31, Tõnis Plikver, R, 4,10, Toomas Ojasoo, I, 3,50, Allan Hess, K, 3,10.

Kull: Ain Roost, K, ... Ain Rand, K, 12,40, Peeter Hackenschmidt, R, 12,25, Matti Kiini, US, 12,12, M Uustal, ... 11,66.

Noorte kull (5,5 kg): Toomas Vahtramäe, R, 15,04.

Ketas: Ain Roost, K, 60,96.

Noorte ketas (1,5 kg): Toomas Vahtramäe, R, 45,28.

Oda: Peeter Hackenschmidt, R, 61,36, Rein Sule, R, 53,66, Jyri Kuusk, R, 55,11, R. Saar, ... 46,61, Henn Karmo, US, 46,35.

NAISTE EDETABELID

100 M/ Susan Suit, K, 14,0, Kai Heinari, K, 14,0, Kai Sumbak, A, 14,0, Anne Taar, A, 14,3, Male Vahtramäe, R, 14,4.

200 m: Kai Sumbak, A, 30,5, Katrin Kopvillem, K, 30,6, Christine Maasepp, A, 31,2, S. Nigol, A, 31,3.

400 M/ Anne Taar, A, 71,4, Ursula Raeder, A, 73,3, Tiina Tamme, A, 77,5.

800 m: Male Vahtramäe, R, 2:38,6.

1600 m tõkkeid: Ursula Raeder, A, 16,0, Lindi Malm, A, 16,3, Tiina Tamme, A, 16,6.

Oda: Peeter Hackenschmidt, R, 61,36, Rein Sule, R, 53,66, Jyri Kuusk, R, 55,11, R. Saar, ... 46,61, Henn Karmo, US, 46,35.

Kõrgus: Margareta Nurm, R, 1,47, Kai Heinari, K, 1,40, Male Vahtramäe, R, 1,40, Kai Sumbak, A, 1,35, Christine Maasepp, A, 1,35.

Kaugus: Margareta Nurm, R, 4,86, Virpi Nömtak, R, 4,40, Ursula Raeder, A, 4,37, Kai Heinari, K, 4,32.

Kull: Anne Käerner, A, 14,08, Ene Marksaitis, R, 10,30, Kai Sumbak, A, 9,90, M. A. Kirss, A, 9,12, Ursula Raeder, A, 9,09.

Ketas: Anne Käerner, A, 40,91, N. A. Kirss, A, 29,01.

Oda: Kai Sumbak, A, 28,62.

Koostanud:

AARAND ROOS

Pääsesid läände

Okupeeritud kodumaal teatell viibis scoses ema matusega Rootsis Viktor Rosenberg, vennal oli külas Evi ja Viktor Kallastu ja sugulaste juures Katrin Tarvas ning Sirje Sipp.

Soomes käisid sugulaste juures Hilma ja Heino Lüser ning Ellen Nõmmik.

Leinateated

New Yorgis suri 10. juulil Ernst Kikkson, sünd. 15. juulil 1880 Virumaal.

Sõrves, Saaremaal, suri 23. juunil Juhani Tiik, sünd. 23. märtsil 1902.

Raske haiguse järele lahkus siit ilmast minu armas abikaasa ja meie isa, ai, vanaisa ja väimees

Osvald Meer

sünd. 6.05.1902 Järvamaal
surn. 14.07.1973 Uddevallas

mälestavad kurbuses

OLGA

JÜRI ja ELSA

LAPSELAPSED ja ÄMM

Stililised silmadele
kullerkupud kuldmedale.

Matusetalitus toimub esmaspäeval 23. juulil kell 14.00
Uddevalla kirikus.

Kallist kaasmaalast ja hääd sõpra

Osvald Meer'i

mälestavad leinas

R. HALLAS

P. ONNO

E. SAARNIT

E. HARJULA

perekonnaga

R. JÕGI perekonnaga

J. KALLANG

perekonnaga

E. Kenamets

perekonnaga

A. LAAGEN perekonnaga

H. LAKS perekonnaga

L. LEPP perekonnaga

J. Tammi perekonnaga

J. SIIG perekonnaga

M. SIIG perekonnaga

Sõdamitk tänu kõigile, kes minu armast abikaasat

Maria Edih

Mänd'i

viimsele puhkepaigale saat-
sid, paljude lilledega tema
kalnu kaunistasid ning
minu sõdamitk leinas lo-
hutasid.

LESK

Külaskäik eestlase kalakasvandusse

Kalad on eestlasi alati huvitanud. Juba lapsed vaatlevad ojas ujuvad väikesi kalu ja katsevad neid püüda vana lõpsiku või aluspükstega. Täiskasvanud reisivad sajad ja tuhanded kilomeetrid kaugele Lõunamaale, et oma käega head kala püüda. Püüdsid alataks ikka heeringaga, hiljem tulevad suitsuangarjas ja lõhe. Haaaja mees — kehvmates oludes — torkas leivatükki heeringasoolvette.

Moodsal ajal ei saa kalad enam oma normaalseks looduslikeks tingimusteks elada. Inimesed lasevad palju solki jõgedesse, järvedesse ja meredesse ja ehitavad tammid ja lüüsid, mis takistavad kalade vajalikku liikumist. Ning püüavad kalu tihedate võrkude ja nootadega. Lühidalt — kalade käsi käbi halvasti. Et keegi kalade heaks midagi ette võtab, on hädavarjalk ja kilduvärk.

Oskar Piilman on rajanud oma mõisa Fleni lähedal suurepärase kalakasvanduse paremat sorti kaladega. Juhus tahtis, et härra Piilman metsas jahikäigul viibides sattus toredale alleele ja edasi liikudes — vasakul all nõduslik järve, paremal ülal kõrge mets — jõudis mõnusesse mõisa. Kohe vahinis otsus: selle ma ostan...

Järgmisel aastal taani metsa-kaupmehega metsamüügi küsimusi arutades tähendas taanlane, et siia on hea kalatüki rajada. Oja tuleb metsast, voolab loogeldes läbi heinamaa ja suubub järve. Suurepäraseks eelduseks kalakasvanduseks.

Tuntud ettevõtja Eskilstonast kaevats esimesed tiigid, kalanduskonsulent hankis esimesed kalamaimud ja praegu on ettevõtte täies käigus. Nõudmine kalade järele on suur. Pole vaja minna turule kalu müüma: kalad viiakse kodutni ära. Oksa aga anda! Sobivas suures kalad viiakse kasvandusest ära selleks otstarbeks eriti ehitatud tankautodega. Stockholmist linn, näiteks, ostis 50 000 väikest haugi ja laskis need lahti skäärimise. Maksis hästi. Haugid kasvavad vähehaaval ja kalatajad võivad neid edaspidi püüda Vaxholmi juurest või mujalt.

Härra Piilman kasvatab peamiselt forelle, keda on mitmes tiigis ja mimes suures. Forellid söövad erilist kalatoitu ja kasvavad hästi.

Kalakasvandus on siiski seotud riski ja hädaohutudega. Vargad käisid öösel ja tõmbasid-noodaga ühe forellitüki tühaks. Tekitasid suure majandusliku kahju. Nüüd on pandud kurti koer forelle valvama.

Taanist ei saa karbimaine, kuna Taanis möllab kalahaigus ja piirloomaastrit ei luba Taanist kalu Rootsi tuua.

Eskilstuna Eesti Seltsi liikmed käisid hüvireisil Piilmani mõisas kalakasvandust vaatamas. Neid võeti hästi vastu.

Igaüks tahtis oma silmaga näha, kuidas kalu kasvatatakse. Jälgiti tööliste huviga kalade liikumist vees ja meistri liigutusi, kui ta neid tootis punase puruga. Tähelepanekult kuulati omaniku populaarteaduslikku ettekan-

net kalade eluviisi ja kasvanduse erijoonete kohta.

Võis näha suuremaid, keskmise suurusega ja vähemaid kalu ja üsna pisikesi maimukeid. Forellid kasvasid tiikides ja haugid vee alla lastud heinamaal.

Mõisa alal, eelinimetatud ojal, asub maalline vesiveski. Stockholmist on rahvateaduse asjatundjad käinud veskit vaatamas. Kiitnud väga ja võtnud muinsuskaitske alla. Veskit on ajajammas siiski tugevasti näridud. Tuleks natuke kohendada. Asjatundjad lubasidki uue vesiratta teillida ja veski korda seada.

Mõisas kasvatatakse veel hane-
sid, jahikoeri ja tükarja. Kulatajad hanele suuremat tähelepanu ei pööranud, kuna nende hoogaeg tuleb alles mardipäeva ajal. Samuti jahikoortel pole praegu hoogaeg.

Kulatajate huvi paelus tore tõukari ja sugupullid. Peab tõesti rõhutama, et olid rammused lehmad ja ilusad valge paaga vasikad.

MART KIIVER

Briti tunnustus P.-Vietnamile

Inglise valitsus teatab, et Põhja-Vietnamil valitsusele antakse formaalne tunnustus. Samuti lubatakse juba lähemal ajal alustada läbirääkimisi eesmärgiga sõlmida tööelike diplomaatilisi sidemeid.

Juhul kui Hanoi nõustub, alustatakse Pekingis läbirääkimisi, mille alusel toimuvad edaspidised saadikute vahetused, suursaadikondade rajamised jne.

On kindel, et inglase eeskujule järgib ka Lääne-Saksamaa. See omakorda tähendab, et suurem osa NATO riikidest on tunnustanud Põhja-Vietnami kui suveräänset riiki. (JA).

Kohalik elu

Tänuavaldus

Avaldan oma südamlukku tänu nendele paljudele, kes mind armsalt meele pidasid mu sünnipäeval ja kellelede ma ei jõua saata isiklikku tänu. Teie tegite oma õnnistusega mulle rõõmu ja oia tundsin Teie heatahtlikku ligidust.

ADELE TÄHEVALI

Anna Monica Leppik ja Tommy Mikael Tjäder kuulutati abiellujatena maha Uppsalas.

Ann-Britt Luik Stockholmist nimetati abilõuamarksi Sõdersjukhuseti sisehaiguste kliinikusse nr. 2.

Eksamid

Toronto ülikooli lõpetas muusika alal Sharies Kipper, kes mõeldud aastal lõpetas klaveri alal konservatooriumi. Ta kavatses edasi õppida muusikamagistri kraadi saavutamiseks. Charles Kipper sündis a. 1961 Torontos.

Yorki ülikooli Kanadas lõpetas BA kraadiga psühholoogia alal Mari Foiding, sünd. 1960.

Toronto ülikooli lõpetas rohudiaadina (BSc) Linda Ann Untveit, sünd. a. 1961.

Yorki ülikooli Kanadas lõpetas BA kraadiga prantsuse keele alal Monica Wallman.

Toronto ülikooli kujutavkunsti ja kunstiajaloo fakulteedil lõpetas BA kraadiga Helle Viirald, sünd. a. 1960 Inglismaal.

Brookly ülikooli St. Catharines Kanadas lõpetas BA kraadiga sotsioloogia ja psühholoogia alal Elle Jääger.

Arnold Zelmini tööd Tidö lossis

VÄSTERÅLS (EPL) — 15 minuti tee kaugusel Västeråstist asub Tidö loss, mis ehitati ajavahemikus 1625—1652 riigikantsleri ja krahvi Axel Oxenstierna poolt. Praegused lossi omanikud on hoolitsemise, et Tidö oleks vaatamisväärsusena üldisuse käsituses mitte ainult ajaloolise mälestusmärgina, vaid ka kui kauni Mälari looduse ja ühtlasi ka rootsi kunsti ja kunstikaitsetöö esitamispaigana. Lossis toimub nimelt pidevalt silmapaistvate kunstnike näitusi n.n. kuningasalis, kus just praegu on esitatud neili kunstnikku — Vibeke Beck-Friis Frisk, Kaj Noschis, Ingrid de Geer ja Arnold Zelmini — viimane eestlane, tuntud varasemast oma metallintarsiatena.

Zelmin, kes elukutselt on insener ja töötab Elaktroluxis, on juba rida aastaid tegelenud intarsiakompositsioonidega, kus ta osavalt kasutab ära erinevate metallide värvi- ja pinnaerinevusi. Tema töid on paljudes rootsi esinduslokalides, eriti rootsi suurtootjate kontorites.

Seekordsel Tidö-näitusel ongi esindatud kunstnikud, kes tarvitalav n.d. "tehnilisi materjale". Vibeke Beck-Friis kasutab tekstiilaplikatsioonitehnikat kombineerituna brodeerituga ja pealevärkimistega, saavutades erakordset huvitavaid efekte. Soome päritoluga Kaj Noschis, kasutab materjalina plaati, millele ta komplekteeritud tehnikatega põletab sisse värve, söövitat hapetega pinnastruktuuri jne. Resultaat on imponeerivalt kaunis, kuigi "teist-

moodi" kui oleme harjunud. "Tehnilised" on ka Arnold Zelmini teosed sellest mõttes, et juba nende valmistamine nõuab tehnilisi eelteadmisi. Ent produkt on alati kunstiline ja näit. Västmalandans Läns Tidningen kunstiarvustaja kirjutab:

"Arnold Zelmini töötab mitmesuguste metallidega. Ta on oma igapäevases töös tegev kui insener suure firmas ja võime oletada, et ta ka seal tegutses metallidega. Kuumendades rootsevaba terast mitmesuguste temperatuurideni, on ta saavutanud huvitavaid värvi- ja ühendusi, mis ühenduses hästi tasakaalustatud kompositsioonirütmikaga viivad mõttet kiriklikele kunstile. Teistel juhtudel on Zelmini tarvitanud mitmesuguseid muid metalle ja asetades neisse vase, tsingi ja muude metallide tükke, on ta saavutanud umbes samasuguseid värvideidmänge."

Esinejalet on ainuke maalija Ingrid de Geer, kes 76 a. vanuses debüteerib, kuigi ta aastaid on maalitud, esitades maastikke Rootsi, Taanist ja Prantsusmaal.

Märkida võib veel, et Tidö lossi juures on ka oma keraamika-kunsti ateljee.

"Saate poole hinnaga"

WASHINGTON (VES) — USA välisministeeriumi assistent W. Armstrong jutustas ajakirjanikele, kuidas venelased püüavad läbi-
neriike veenda, et need N. Liidule annaksid "enim eelistatud riigi" staatuse kaubavahetuses tollide osas.

— Ühel jutuaajamisel Sovjeti kaubandusdelegaatidega küsisin, mis maksab vodka N. Liidus, jutustas Armstrong. Venelane vastas häkku, et 7 ja pool dollarit liitrit. Ta lisas aga kohe, et kui N. Liit saab eelistatuma riigi seisundi kaubavahetuses USA-ga, siis on asi sootuks teine ja vodka võivad ameeriklased osta 3 ja poole dollariga liitrit. Nii palju kui soovivatse...

End. Kanada eestlane kolhoosis

Kuressaares, praeguses Kingiseppa linnaosas rajooniajaloomise "Kommunismihitaja" avaldas H. Alteri-nimeline isik pikema kriitilise Valjala kolhoosis elunevast 87-aastasest Joosep Ansonist.

Vaatamata oma kõrgele eale tõstavad ta "täismeehe eest" ning temale kuuluvast kompartel-kaardist vahetamine olnud Valjala kolhoosis sündmuseks, millele kõik, noored ja vanad, kaasa elanud. Samas avaldada Joosepi elulugu. Selgus, et ta on pärast I maailmasõda elanud Kanadas, kus tegelenud aktiivselt töölisiikumise-
ga. Eestisse tagasimineku eel elanud ta mõnda aega Ukrainas, kus astunud a. 1925 kommunistlikku parteisse. Millal Joosep Anson oma sünnikohast Saaremaale tagasi tuli, sead kirjutises ei mainita.

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peajumalat. 22/7 kl. 14. Jakobis, õp. Uno Plank Baltimorest, orelli H. Kiisk, laulehed.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Nelipühil Kirik; Brävaland. 11, 22/7 kl. 11 jumalat. H. Vahtrik ja H. Laur, koor ja noored.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlberg. 10. jumalat. 22/7 kl. 11.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1, 21/7 kl. 18.30 ja 22/7 kl. 17 kõneleb ja laulab Erich Laan tütreaga.

Nixon

Algus lk 1

Teisalt öeldakse, et ajaloo huvides on ju üsna positiivne kui Valge Maja tegelaste ofitsiaal-
seid kõnelusi säilitatakse. Kuid Watergate-aafar on ka osa ajaloost, kuusi juures Valge Maja ja eeskätt Nixon'i rolli saaksid just nimetatud heiliindid paljastada.

Et Nixon keeldub, on kahtlane. Nähtavasti on tal midagi peita ja salata, sõnavad USA kriitilised kommentaarid. (JA)

SUNDINUD

Kerstin ja Tõnis Tops'i-le

sündis Sollentunas

esimese lapsena poeg.

